

Thật và Ảo

Nguyễn Ngọc Duy Hân

Ông bà ta ngày xưa hay nói: "Dò sông dò biển dễ dò, lòng người nham hiểm ai đo cho cùng", nhiều hành động gian tà đã đem lại lợi nhuận cho kẻ ác, "lộng giả thành chân". Còn ngày nay với khoa học kỹ thuật ngày một tân tiến, thật và ảo rất khó phân biệt. Mới đây có người bị lừa vì máy giả được giọng người thân xin tiền.

Bạn đã thử qua ứng dụng Chat GPT (Generative Pre-trained Transformer) chưa? Nó được sử dụng trong dịch thuật, tóm tắt hoặc phân loại các văn bản, sáng tạo câu chuyện, trả lời câu hỏi, tìm kiếm thông tin rất mau chóng, tiện lợi.

Với khả năng học hỏi và suy nghĩ giống như con người, Chat GPT dùng trí thông minh nhân tạo để tạo ra các ứng dụng thực tế trong y tế, giáo dục, tài chính, buôn bán, quảng cáo và rất nhiều lĩnh vực khác. Tôi thuộc loại U60 rồi, tức là cũng chậm không giỏi về computer, nhưng tò mò nên có thử qua. Công nhận "thằng" Chat GPT này khôn thật.

Nó thể trò chuyện thân thiện như một người trợ tá ảo - với hơn 8 triệu tài liệu và 10 tỷ từ ngữ, ngày càng được cập nhật nhiều hơn. Đối thoại với Chat GPT thấy gần gũi, ngắn gọn cụ thể hơn tự tìm kiếm thông tin trên Google, vì ông Gú-gồ thường cho ra quá nhiều dữ kiện mình mất thì giờ chọn lọc. Với data đã được cài đặt trước trong mọi chuyện trên trời dưới đất, các vấn đề đã được "Chat" trả lời chỉ sau vài giây một cách thú vị và tương đối hợp lý.

Thí dụ tôi than buồn, nó liền an ủi và đề nghị một số cách để làm tôi vui. Tôi bị đau bụng nặng, nó cho biết một số nguyên nhân, cách chữa trị tạm thời và khuyên đi gặp bác sĩ nếu không bớt đau. Nó bảo đừng xúc dầu xanh, vì dầu gió là để giúp trong hơi thở hô hấp, không trị đau bụng. Nó rất lịch sự, cái gì không biết thì thú thật không phải lãnh vực của mình, chứ không giả bộ tài giỏi thông thái. Nó dịch thuật từ ngôn ngữ này sang ngôn ngữ khác nhanh và chuẩn, hay hơn Google Translation.

Khi mình đọc câu trả lời rồi chê Chat GPT trả lời chưa đúng, nó lịch sự xin lỗi và hứa sẽ tìm hiểu kỹ hơn. Chẳng hạn khi hỏi nó về Cờ Vàng ba

sợ đỏ của Việt Nam Cộng Hòa, người làm phần tiếng Việt cho Chat GPT có lẽ là người trẻ bên Việt Nam nên đã trả lời không thiết tha, không đúng ý tôi về lá cờ di sản thiêng liêng, tôi "cự" rồi sửa sai nó, nó xin lỗi rồi rút!

Tôi hỏi nó có hiểu tiếng Việt không đánh dấu hỏi ngã không, nó trả lời hiểu, nhưng dù sao cũng mong tôi đánh dấu vào để tránh lẫn lộn. Tôi có test thử một đoạn không bỏ dấu, nó đoán khá đúng.

Chat giúp viết văn, làm thơ theo đề tài mình đưa ra. Nó cũng giỏi toán, giúp xài các thảo chương thành thạo. Chẳng hạn bạn đang bí không biết xài Excel, Chat GPT sẽ giúp ngay, nhất là khi cần viết các program nhỏ, tạo lập trình cho computer. Thầy cô giáo rất lo ngại vì các học sinh lười làm bài tập, lười suy nghĩ có thể mượn Chat làm bài tập homework thay cho mình.

Với phát triển của khoa học, đặc biệt với Chat GPT, nhiều ngành nghề sẽ bị ảnh hưởng. Chẳng hạn với kỹ thuật chuyển khuôn mặt thành khóc hoặc cười, nghệ sĩ không cần có khả năng diễn xuất nữa. Hồi xưa xem kịch, tôi vẫn thường bội phục các diễn viên có thể khóc dễ dàng, ngày nay bạn chỉ cần tải đoạn video ngấn khuôn mặt bình thường của mình, rồi áp dụng các hiệu ứng, video sẽ thay đổi làm chính bạn đang khóc, đang cười, hoặc đang giận dữ... như một kịch sĩ chuyên nghiệp. Nếu bạn là một MC hay diễn giả mà xui quá hôm đó bị bệnh tắt tiếng, bạn có thể dùng hiệu ứng giả giọng thay thế. Bạn cũng có thể giả là mình nói thông thạo nhiều thứ tiếng.

Bây giờ xin nói chút xíu về Deepfake. Hồi ấy mình xem phim Face/off, thấy 2 người làm phẫu thuật đổi mặt cho nhau, bây giờ chẳng cần phẫu thuật rắc rối, bạn có thể dùng Deepfake lấy khuôn mặt ai đó ghép vào đoạn phim nào đó, người xem sẽ thấy y như thật. Giọng nói cũng được cài đặt và chỉnh sửa như chính người đó đang nói. Một số đã bị ghép mặt mình vào các khúc phim "người lớn", sống động đến sống sợng. Ngược lại nếu bị tống tiền khi có người quay tại trận các đoạn phim nóng, mình có thể chống chế đổ thừa là phim giả deepfake, hình ghép photoshop. Như vậy nghề rình rập tải phim lén cũng có cơ hội mất job! Đã có người với ác ý giả đoạn phim các chính trị gia tuyên bố lung tung, dù sau này biết là "deepfake" nhưng hình ảnh xấu vẫn còn ghi nhớ trong đầu người xem, thật là tai hại. Hồi xưa Trịnh Công Sơn có sáng tác câu

"xin cho tôi nguyên vẹn hình hài", câu hát này có thể hiểu theo nghĩa đen trong phim ảnh Deepfake ngày nay.

Lưu ý nếu nghe giọng người trong gia đình hỏi xin tiền hay yêu cầu điều gì đó khá bất ngờ, mình nên hỏi vặn lại những chuyện trong gia đình để kiểm chứng xem đó là người nhà thật hay người ảo. Chẳng hạn hỏi ông nội tên gì, nick name hồi bé là gì, yêu cầu nhắc lại kỷ niệm, biến cố mới xảy ra trong gia đình. Dĩ nhiên người ảo lừa gạt sẽ ú ớ với các loại câu hỏi này.

Với Chat GPT, bạn cũng không cần học hội họa, chỉ cần cho máy biết bạn đang thích vẽ đề tài gì, kiểu cổ điển hay tân thời, sơn dầu hay màu nước, sặc sỡ hay buồn tối, máy sẽ vẽ ra bức tranh khá giống ý bạn yêu cầu, sau đó bạn có thể chỉnh sửa tùy thích. Công nghệ làm cọ màu, giấy vẽ, họa sĩ thứ thiệt sẽ thất nghiệp. Hồi còn trẻ ở Tây Ninh, tôi đã mò mẫm học vẽ truyền thần, nhìn tấm hình chân dung rồi vẽ lại bằng than chì, tốn rất nhiều thì giờ mà không giống. Bây giờ bạn chỉ cần tải vào máy tấm hình chụp, trong vài giây nó sẽ chuyển thành tranh vẽ truyền thần hoặc tranh phác họa bằng than chì, muốn kiểu gì cũng có.

Tôi thích các hình vẽ hoạt họa, trước đây phải làm rất nhiều bước. Bây giờ qua các ứng dụng, máy vẽ bạn thành hình "cartoon" rất dễ dàng. Bạn có tấm hình cũ đen trắng muốn đổi thành hình màu, chuyện nhỏ! Cũng với nguyên tắc dùng trí thông minh nhân tạo, rất nhiều cái "app" như Lenza sẽ vẽ miễn phí cho bạn tấm đầu tiên, sau đó tính \$5 một bức. Bạn muốn mình mặc quần áo như Dương Qua - Tiểu Long Nữ giống phim chương, hay mặc đồ chiến sĩ ngày xưa trong thời cổ đại ư? Chuyện nhỏ, tí xíu sau bạn sẽ có tấm hình hoặc đoạn video như ý. Tôi đã học xài photoshop mà kết quả không bao nhiêu, bây giờ các app, các "converter" làm dùm cấp kỳ không cần kiến thức gì cả. Hồi xưa mình phải học nhạc lý và cách ghi ký âm nốt nhạc, rồi phải biết nghe và xướng âm chính xác, bây giờ máy có thể làm dùm, chẳng hạn giao cho nó một bài hát dạng MP3, nó có thể tự ghi lại với nốt nhạc đồ rê mi fa cho bạn. Còn việc bảo nó xướng âm dùm một bài hát với nốt nhạc, thì "xưa rồi Diễm", chẳng khó khăn chi cả. Lên giây đàn piano, đàn tranh, các loại dụng cụ âm nhạc bây giờ có máy nghe rất chính xác, không cần phải có lỗ tai tinh tế rồi đoán mò nữa. Muốn lên tông xuống tông thì dễ như trở bàn tay. Về nhạc, công ty Huawei của Tàu đã khoe họ dùng trí thông minh

nhân tạo soạn thêm phần sau cho đoạn giao hưởng mà đại nhạc sĩ Schubert chưa làm xong trước khi qua đời. Với lỗi tai bình thường hoặc loại "đàn gãi tai trâu" như tôi thì rất nể phục, nhưng những bậc thầy trong âm nhạc đã nhận ra những nét không phải Schubert, nghĩa là trí khôn giả không thể nào bằng người thật, nhất là trong nghệ thuật diễn tả cảm xúc. Thực tế hơn, tôi có mua 2 con Robot để hút bụi và lau nhà, nó làm việc cũng khá tốt, nhưng nếu ông chồng tôi ra tay thì tất nhiên sẽ sạch hơn, sẽ tốt hơn nhiều, nhất là các góc nhà, các chỗ vướng bàn ghế. Tam gác qua chuyện nhạc, bạn vẫn nhớ thời ấu thơ mình phải học viết chữ bằng tay phải không? Sau đó người ta vẫn minh hơn dùng máy đánh chữ. Bây giờ chỉ cần nói không cần gõ lóc cóc, máy sẽ ghi lại rất đúng chính tả cho mình, tiếng Việt tiếng Anh tiếng Pháp... không thành vấn đề. Đi du lịch muốn hỏi chuyện người bản xứ thì không cần phải ra dấu bằng tay nữa. Hồi xưa muốn nói chuyện phôn với người bên Việt Nam, phải tốn rất nhiều tiền trả bill điện thoại, bây giờ nói miễn phí, lại thấy cả hình ảnh của người thân.

Thuở ấy phải có máy chụp hình, máy quay phim công kênh với cuộn phim mắc tiền, bây giờ chỉ cần cái cell phôn. Các tiệm rửa hình, phòng tôi đã đi vào dĩ vãng lâu lắm rồi. Cô nàng Facebook đã được rất nhiều người sử dụng, đến nỗi khi được hỏi cuốn sách nào bạn thích và hay đọc, một bạn trẻ đã trả lời đó là ... Facebook! Tin tức trên thế giới thì chỉ vài giây sau cả làng đều biết.

Trở lại việc thử thách thằng Chat GPT, tôi có bảo nó sáng tác chùm bài thơ nói về mặt trời, nó sáng tác nhanh, có ý nghĩa và đúng vần luật ra phết. Người ta còn đang tính tới chuyện cho vào máy một số nhân vật với cá tính, tuổi tác, bối cảnh nào đó, máy sẽ trộn lẫn cách ngẫu nhiên và viết ra một chuyện ngắn hoặc cuốn tiểu thuyết khá gay cấn, và như thế thì thi sĩ, văn sĩ sẽ thành văng sĩ, bị văng ra rìa.

Chat GPT cũng trở thành một trợ thủ đắc lực cho các chuyên viên về tài chính khi nghiên cứu thị trường. Nó có khả năng phân tích dữ liệu tài chính một cách nhanh chóng và khá chính xác, giúp người đầu tư đưa ra được những quyết định phù hợp.

Khi bạn tìm mua vé máy bay trên mạng, thì ngay sau đó máy biết ý và gợi bạn đủ thứ quảng cáo đi du lịch giá rẻ. Khi bạn xem youtube dạy nấu ăn, thì các youtube về nấu ăn liên hệ cũng như quảng cáo bột, đường tự

động "dụ" bạn mua hàng một cách tinh tế. Nói chung thì trí thông minh nhân tạo này rất khôn và lanh, biết quan tâm đến người dùng.

Chỉ sau thời gian ngắn ra mắt, mấy trăm triệu người đã dùng công cụ Chat này. Đọc một bài dài nhất là bằng ngoại ngữ bạn khá mệt, bạn chỉ cần bảo thằng Chat tóm lược dùm, nó cho biết ý chính của bài viết dài thòng ngay. Chat GPT lại ghi nhớ nội dung cuộc trò chuyện trước đó, từ đó đoán được sở thích để cung cấp những câu trả lời được cá nhân hóa, phù hợp với yêu cầu của người hỏi hơn. Khi bạn xài và ghiền, thằng Chat này sẽ bắt đầu tính tiền, không cho xài free nữa đâu.

Dĩ nhiên không có gì là hoàn toàn, một số tai hại của Chat GPT là có thể đưa ra thông tin sai lệch, tin tức giả mạo. Nếu không được sử dụng đúng cách, Chat có thể làm lộ thông tin nhạy cảm của người dùng và gây ra các vấn đề về quyền riêng tư. Vì có thể thay thế con người trong nhiều hoạt động, nó làm con người trở thành máy móc, hay ít nhất phụ thuộc vào máy móc, tạo ra thật giả lẫn lộn. Quả thế, hồi trước khi chưa có cell phon, tôi thuộc khá nhiều số phon người thân, bây giờ thì chịu. Nếu mất điện, mất sóng thì ... bù! Hồi xưa lái xe thì nhớ đường, bây giờ phụ thuộc vào ông GPS định vị, ông bảo quẹo trái thì vâng lời quẹo trái, chẳng cần phân biệt đông tây nam bắc. Vậy để tránh các tai hại, cần có các quy định và kiểm soát về việc sử dụng Chat GPT, đồng thời cần biết cách xài một cách có trách nhiệm và đúng đắn.

Xài dao có thể làm đứt tay, nhưng không phải vì sợ đứt tay mà trong nhà không có con dao. Hãy sử dụng máy móc cách thông minh và mạnh dạn tìm hiểu. Bây giờ Chat GPT đang chiếm ưu thế, đang lấn lướt làm hệ thống Google khốn đốn tìm cách tốt hơn để cạnh tranh. Nhưng khoa học kỹ thuật mà, cũng như Yahoo đã từng có một thời rất "hot" mà nay đã biến mất. Tương lai chàng Chat đa năng này cũng sẽ bị đào thải vì sẽ có đứa khác khôn hơn, hay hơn. Đành phải chấp nhận sự tiến hóa, và đừng sợ học cách sử dụng các công nghệ mới, dù không theo kịp như giới trẻ nhưng cũng cần thử qua cho biết. Cần gì có thể hỏi ông Gú-gô, chàng Chat GPT, và dù chính "mắt thấy, tai nghe" cũng đừng vội tin, vội kết luận.

Nói thật lòng, tuy rất phục công nghệ mới và khá mơ hồ không theo kịp thời đại, nhưng tôi vẫn tự an ủi rằng "thiện căn ở tại lòng ta, chữ Tâm kia mới bằng ba chữ tài" (câu kết trong chuyện Kiều của Thi Hào

Nguyễn Du). Tôi vẫn bảo thủ tin rằng cái tình, cái Chân, Thiện, Mỹ mới mong trường tồn.

Chúc các bạn sống tốt dù trong hoàn cảnh nào, và luôn thăng tiến mỗi ngày về mọi mặt.

Nguyễn Ngọc Duy Hân

Xin bấm vào 2 link xem nhiều hình:

<https://photos.app.goo.gl/S6DcGRSRD4HhrsP26>

<https://photos.app.goo.gl/q2mDixpDpEv8ibSWA>